

"De schaduw van Iran hing onvermijdelijk boven de besprekingen"

Waarom alleen christenen?

Waarom waren er voor deze conferentie alleen christenen uitgenodigd, terwijl het toch ging over de ontmoeting van christenen met moslims? Ik herinner me een dergelijke conferentie in 1966 in Broummane in Libanon. Was de conferentie in Mombasa niet een stap terug vergeleken met al die ontmoetingen die na 1966 samen met moslims gehouden waren? In zekere zin was het inderdaad een stap terug, maar een noodzakelijke stap ter voorbereiding van bepaalde toekomstplannen.

De zaak zit namelijk zo, dat aanvankelijk voor 1979 een ontmoeting van christenen en moslims samen was gepland over het onderwerp: *samenleving van christenen en moslims*. Maar het bleek nodig om dit plan nog even uit te stellen. Vooral van de kant van de christelijke minderheden in landen met een moslimse meerderheid werd er op aangedrongen om eerst onder elkaar over de verhouding met de islam te praten. Men vond dat een noodzakelijke voorbereiding vóór die eventuele ontmoeting met de moslims. Men vond ook een denkpauze nodig om allerlei problemen eerst eens onderling te bespreken. Aan dat verlangen gevolg gevende heeft de Wereldraad een honderdtal mensen uitgenodigd naar Mombasa. Daaronder waren velen die regelrecht kwamen uit de situatie van de vaak heel kleine, soms beduidend grotere minderheidskerken zoals die van Indonesië, Bangladesh, Pakistan, Iran, het Nabije Oosten, Egypte, Algiers.

Er waren ook vertegenwoordigers uit landen waar christendom en islam wat meer in evenwicht zijn of allebei een minderheid vormen zoals een aantal Afrikaanse staten, de Libanon en India. En tenslotte waren er conferentiegangers uit gebieden waar de moslims een minderheid vormen zoals de Filippijnen, West-Europa en Noord-Amerika.

Nog op een ander manier was het ge-

zelschap in Mombasa bont. Naast de mensen die regelrecht kwamen uit moeilijke situaties van meer of minder ernstige discriminatie of mensen die direct geëngageerd waren in contact met moslims waren er een aantal theologen en islamkenners. Voor de laatsten was het contact met de eersten extra nuttig. Het voorkwam dat er alleen maar getheoretiseerd werd en het drukte allen met de neus op de werkelijkheid. Dat bonte geheel kwam bijeen vlakbij Mombasa, de havenstad van Kenya. Mombasa was als conferentieoord gekozen, omdat het wat rustig ligt buiten de directe spanningen in de moslimse wereld, maar toch wel een stad is in een gebied waar moslims krachtig zijn vertegenwoordigd.

De schaduw van Iran

Toen de plannen voor de conferentie werden gemaakt was er nog geen sprake van acute spanning in Iran, maar toen zij gehouden werd hing de schaduw van Iran onvermijdelijk boven de besprekingen. De gijzeling van de Amerikanen in Teheran was volop aan de gang. Overigens was Iran symptomatisch voor een breder gebeuren. Overal in de moslimse wereld is er een krachtige beweging aan de gang. We hebben in Mombasa gediscussieerd over de vraag of je hier van een „revival” of herleving zou mogen spreken.

Misschien is die term toch niet helemaal juist en doet ze te veel denken aan de zogenaamde revivals uit de christelijke kerkgeschiedenis. Het is niet zo makkelijk in één woord te zeggen wat er in de islam aan de hand is. De stroomversnelling waarin de moslimse wereld gekomen is, heeft veel te maken met de invasie van het Westen. Niet alles want al vóór deze invasie had er een hervormingsbeweging plaatsgevonden in Arabië, die der Wahhabieten, die naar alle kanten heeft uitgestraald. Maar wel veel, omdat de moslims door het westerse imperialisme diep geschokt zijn.

Voor de moslim is er geen scheiding tussen kerk en staat, tussen religie en

politiek. Het oude moslimse ideaal is dat de hele maatschappij geregeld wordt naar de door God geopenbaarde wetten. En nu was tengevolge van het westerse imperialisme de leiding in handen gekomen van westerse koloniale heersers en bovendien was de moderne westerse beschaving met haar wetenschap en techniek en haar idealen van democratie, emancipatie en sociale gerechtigheid binnengedrongen. We zouden de huidige ontwikkelingen in de islam kunnen zien als in gang gezet door die vleugel van de moslimse wereld die deze westerse invloed wil afwijzen en terug wil keren naar eigen identiteit en eigen moslimse maatschappijvormen.

Voor de christelijke kerken in bepaalde landen betekent dat ondertussen wel een toegenomen onzekerheid over hun toekomst. In Mombasa is erg veel tijd genomen voor het uitruilen van berichten en ervaringen. In Indonesië is er al enige tijd sprake van een sterker wordende druk van de zijde van de rechtervleugel van de islam. De regering, die zelf zeker niet streeft naar een islamstaat, heeft toch op bepaalde punten aan die druk moeten toegeven, bij voorbeeld door bepalingen die zendingsactiviteit onder moslims inperken. Vanuit Pakistan hoorden we het volgende: op dezelfde dag dat in Islamabad de Amerikaanse ambassade bestormd werd, werd in Rawalpindi een door katholieke nonnen geleide school voor meisjes kort en klein geslagen en werd in Multan het interieur van twee kerkgebouwen vernield. Blijkbaar wordt ook daar door moslims de kerk beschouwd als verbonden met het Westen. In Iran is de positie van de christenen ook moeilijk. In Egypte is het al lang niet anders. De Koptische christenen zijn om zo te zeggen gewend aan vervolging en proberen te midden daarvan te volharden. Nog geen jaar geleden is een kerkgebouw uit de vroege Middeleeuwen door moslims in brand gestoken. Zo kwamen van vele kanten sombere berichten binnen.